

В електричці

Олександр Мінович

Початок двохтисячних років.

Я стою на залізничному пероні. Чекаю електричку. Вона ось-ось має прийти. За пів хвилини буде на місці.

З висоти перону бачу, як на цю ж електричку спішить-біжить жіночка середніх років із гарним довгим волоссям, з модною сумочкою, на високих підборах.

Жінка помічає поїзд, прискорює біг.

Прикидаю: явно запізниться. Жіночка, здається, теж про таке подумала, бо ще більше прискорюється. Стукає туфлями об асфальт частіше.

Однак це не заважає їй на ходу робити різні, на мій погляд, недоречні в цей час дії.

Вона то струшує руками щось невидиме в себе на грудях, то поправляє одяг, закриває-відкриває сумочку, закидає за вуха волосся.

Пасажири заходять у вагони, перон пустіє. "Не встигне!", - думаю собі. Вирішую притримати двері, аби поїзд не рушив, і щоб жіночка встигла вскочити у вагон.

Вона вже біжить повз вікно, а я - ледь не падаю від несподіванки. Жінка спочатку похапцем дивиться у вікно вагону, поправляє вкотре своє волосся, а потім... розкриває сумочку, дістає дзеркальце й дивиться, чи все в неї на місці, чи все так, як вона хоче, аби гарно виглядати. Я шалію від такого, недаремно кажуть, що жінка може одночасно робити сто робіт. Тепер переконався.

- Мужчина, що ви тут стали, мішаєте пройти? Бачите: спішу! - кидає мені захекана незнайомка і влітає до вагону.

Машиніст закрив двері. Поїзд рушив. Заходжу у вагон. Він ще не заповнився. Є багато вільних місць. Сідаю біля вікна й дивлюся, що нового народилося у світі за останній день.

Ми, пасажири приміських електричок, саме так споглядаємо, як почалася весна, чи випав перший сніг, як жовтіє листя на деревах восени, як наливаються яблука в літніх садах. Значна частина нашого життя проходить у дорозі, пролітає за вікном. Коли одну годину - туди, й годину назад, то в місяць майже два дні.

На наступній зупинці заходять цигани. Жінки й діти. Чоловіків майже ніколи не буває. Цигани окуповують перших шість місць, починають на весь вагон щось кричати. Ніби в вагоні більше нікого немає, тільки вони одні. Зрозуміти нічого не можна, тому що українські та російські слова перемішуються з їхніми.

До цієї компанії старається ніхто не сідати. Їм це теж підходить. В своєму колі вони почувають себе дуже й дуже вільотно.

Дивлюся: з'явилися продавці різного краму. Газети, журнали, насіння, гребінці, клей, сумки, прянощі та ще багато всякої всячини. Кожен продавець голосно й надоїдливо рекламує свій товар:

- Читайте про бійку в парламенті та як правильно перерахувати пенсію!..

Гороскопи!.. Телепрограма!..

- Пропоную до вашої уваги мазі, креми від простуди, радикуліту, ревматизму, безсоння, подагри!..

- Новий розклад електричок!.. Календарики з усіма політичними й релігійними святами!..

- Абсолютно правильний розклад електричок, місячний календар для посіву городини!..

Народ набивається... Пройти вагоном стає неможливо... Проте кому дуже треба, той якось вхитряється пропхнутися, навіть якщо статура геть не дозволяє.

За продавцями - контролери. З продавців, як і з циган, вони грошей не беруть. Цигани не дадуть, ще й обізвуть-проклянуть, якщо будуть з них щось вимагати, а другі, напевно, стали своїми, чи мають якісь "добрі" стосунки із залізничниками.

Жінка-контролер наполовину у формі - залізничному піджаку, в джинсах, що не вписуються до піджака, присікається до молодого чоловіка, який не має білета. Той не хоче платити. Контролер починає кричати на нього, вимагає покинути вагон. Тягне за рукав, щоб підняти з місця, вступає в перепалку:

- Мужчина, покиньте вагон!

- Чого пристала?.. Мені положено безплатно... Льгота в мене!

- Показуй свою льготу!

- Немає, вдома забув.

- Як нима удостоверення - плати штраф, або мотай звідси, нахалюго!

- А в мене така льгота, що не треба удостоверення.

- Ни мели дурні!.. Немає таких льгот.

- Як то - нема!.. А може я - циган?.. Значить, мені положено безплатно. З них ви гроші не берете, й посвідчень не потребуєте.

Вагон починає реготіти.

Якісь хлопці кричать, заливаючись сміхом:

- Циган він!.. Циган!.. Ми його знаєм! Хай не платить!..

Жінка в залізничному піджаку лається та йде далі.

Обілетивши п'ятьох-шістьох пасажирів, підходить до студента. У того щодня одна й таж сама хохма-розводка. Всі вже її знають і чекають, чи пройде в нього сьогодні. Так, як проходить завжди.

Він подає контролерці п'ятисотку.

- А шо, в тебе менших немає? - зазвичай запитують контролери, й отримавши негативну відповідь студента, розчаровано, з неприязню повертають йому купюру. Не підходить їм віддати студенту всі дрібні гроші. Не буде чим здачу давати.

Але сьогодні - новина. Контролерша підготувалася. Видно дістав її хитрий студент. Купюру вона поклала собі в кишеню. А хлопцеві почала давати здачу. Десятками, п'ятірками, двоєчками, одиничками, а на додачу ще й трьома пригоршнями копійок.

Хлопець аж присідає від несподіванки й купи грошей, які не поміщаються в його кишенях, а вагон ще довго смакує винахідливість контролерши та почуває задоволення

від того, що в ім'я справедливості студент з'їхав із розумників до загалу. Став таким, як і ми всі.

Коли громадяни-пасажири втихомирюються, повертаються до своїх мобілок або починають дрімати – в дверях з'являється музикант із пропитим лицем. З репертуаром, направленим на жалісливих жінок-пенсіонерок:

– "Ста-рі-кі, ви мої ста-рі-кі-і, как давно..."

Замість "старіков" буває ще: "Мальчонка я босой", "Я так давно не відел маму", й всяке таке... Хтось зрідка кидає музиці в сумку дріб'язок на випивку.

Проходить тиждень чи два... Знову в дорозі...

Переді мною компанія чоловіків у формі охоронців. Грають у карти. Гра йде заядла, голів не піднімають.

Нарешті хтось під оплески отримує "пагони". Гра закінчується. Гравці можуть роздивитися сусідів і те, що відбувається навкруги.

Один із охоронців вихвачує очима з тісної маси пасажирів свого знайомого, який сидить через три ряди сидінь. Мабуть, давно його не бачив.

– О, Серьoga, привет! Скоко літ, скоко зім!.. Да-а-авно тебе не бачив... Як ти?

Серьoga, схоже, трохи соромиться кричати на весь вагон, але все таки відповідає: – Привет!.. Нармально!

– А шо то тебе не видно?.. Десь пропав...

– Да здесь я, здесь!

– Серьoga, давай зустрінемось!.. Посидимо... По сто грам за стару дружбу... Може до мене зайдеш?

– Не, лучше ти ко мне!

– А куда?

– В поселковый совет прихаді!.. В панедельнік і среду... У меня прийомніє дні... Там і пагаварім.

Чоловік у формі охоронця після цих слів осідає, мов пробитий м'яч. Його сусіди насмішкувато на нього дивляться й кепкують:

– Шо, напросився в гості до великого начальника?.. Дивись, бо буде чекати-виглядати кожного понеділка й по середах.

Селищний начальник Серьoga зверхньо окидає всіх поглядом, дістає з портфеля документи, починає їх гортати.

Я знову втуплюю погляд то у вікно, то на попутників. Зупиняюсь на красивих дівчатах.

Навокоси, через прохід – дівчина дуже гарненька. Але нафарбована, на мій консервативний погляд, так, неначе збирається з електрички прямо в Мулен Руж. Читає велику книжку з яскравою обкладинкою.

Напроти неї дві літні жінки. Бачу: весь час переглядаються між собою, переговорюються, кидають осудливі, неприязні погляди на перефарбовану красуню.

Пробую вгадати, в чім річ... Може ноги сильно оголені?.. Чи їм, як і мені, надмірне фарбування не подобається?

Не схоже... Бо жінки самі добряче промальовані, та й ноги в них у штанях, що дуже вже обтягують стегна. Ніби не повинні бути сильними моралістками.

Що ж це воно там таке?.. Чого то вони так негодують?.. Дивився-дивився, проте, так і не видивився.

Коли ж на зупинці дівчина встала до виходу. Піднялася на весь зріст, поправила своє коротке вбрання, чим в одну мить приліпила до себе погляди всіх чоловіків, які могли її бачити. А я встигаю помітити не тільки її принади, а й причину невдоволення сусідок.

В руках гарненька пасажирка тримала не просто книжку, а "Камасутру" з дуже відвертими ілюстраціями на обкладинці.

- Ого! - думаю. - Ця ще перевершила позавчорашню читачку. Та, позавчорашня - жінка років близько вісімдесяти, яка сиділа поряд зі мною, всю дорогу читала таку ж яскраво облицьовану книжку, тільки з іншою назвою: "Як добитися успіхів у бізнесі та житті". Напевно, позавчорашня ще сто років жити збирається.

Пройшов ще деякий час...

Знову сиджу біля вікна...

Коли ж хтось смикає за руку. Повертаюсь, і бачу свого давнього знайомця - Мирослава. Йому теж, як читачці, що прагне успіхів у житті та бізнесі, близько вісімдесяти.

Здороваємось. Перекидаємось останніми новинами. Мирослав іде далі... Як на мене, він достойний уваги й прикладу. Цікавий чоловік. А ще цікавіше його заняття.

Знайомець мій пише вірші й друкує їх за свою невелику пенсію. З виданою книжкою щодня іде вагонами електрички та пропагує свої твори.

Книжка дешева, але купують її дуже рідко. Однак це не мішає Мирославу - з палицею, на тремтячих вже ногах, вирушати щоранку в творче відрядження.

Вірші для нього не головне, а тільки привід для спілкування. Він із задоволенням відповідає на всі питання. Легко, з ознаками добрячої начитаності, говорить про політику, історію, філософію, про українців, євреїв, поляків, росіян, про погоду й футбол.

Я пишаюся ним. Це ж треба вести такий незвичний для його віку образ життя. Дехто в цьому віці з хати не виходить із такими хворими ногами, а Мирослав не здається. Я думаю, що він по-своєму, в своїй категорії, трохи герой-рекордсмен.

Електричка надовго зупиняється. Спочатку пропускає пасажирський, потім два вантажних, але після них не рухається.

Ранок... Всі спішать на роботу... Багато сотень людей враз попали в халепу. Робота ж не чекає. Начальству на запізнення електрички начхати. Вагон наповнюється розмовами-оправданнями, попередженнями-вибачаннями по телефону. Дзвонять геть усі. Наш світ переплетений, перев'язаний між собою, неначе хміль на плоті.

Чекання того, що поїзд от-от рушить...

І розчарування від того, що не рушає...

Тепер всі сидять, мов на розпеченому... Поступово нервова обстановка, наче густий

туман, огортає навіть тих, хто нікуди не спішить. Починаються нарікання на роботу залізниці. Люди скаженіють, готові розірвати тих, хто так над ними збиткується, але вимістити гнів немає на кому. Декому обідно до сліз, бо саме на сьогодні було стільки планів. Хтось дрібно трясє ногами, хтось від того ще більше нервує. Пасажирам хочеться висказатися:

- Люди вони там, чи не люди, га?.. Ну скільки можна?.. Двадцять перше століття на дворі, а тут, ніби феодальна пора! Не миють, не чистять, не ремонтують, то хоч би вже ходили ці поїзди так, як треба!

- Не кажіть... Плюють на нас сірих, і хочуть, щоб ми за них голосували... Який вже президент, який кабмін міняється, а порядку як не було, то так, напевно, й не буде. Де тільки совість в людей?.. Раніше ходило десять-дванадцять вагонів, а тепер тільки шість. Людей набивається, мов картоплі в мішку. Під саму зав'язку... Возять, неначе худобу.

- Брежуть, що грошей не має!.. А на себе тратять з бюджету так, що скоро будуть у золоті ходити.

Нарешті поїзд рушив... Почуття безвихідності стало відступати... Всі зітхнули з полегшенням. У головах пасажирів злість змінилася швидким перекроюванням денних планів.

Від недобрих думок відволікає новий відвідувач. Прохач.

Жалісливим тоном, добре завченим текстом, чорнявий хлопчина років одинадцяти пробує пробитися до добрих душ:

- Люді добріє, ізвініте, што я к вам обращаюся... Ми беженци з Чечні... Дом пакінулі радной... Тепер живьом на улице... Семья большая... Нет где спать, два дня нічево не елі... Падайте кто што может...

Прохач іде вагоном, збирає рідке подаяння. Проходить мимо чоловіка в добротному костюмі й машинально вітається:

- Здрасте, дядя Славик!

Вагон вкотре регоче. Гострослови реагують:

- Ти бач, який чемний хлопець, навіть із образу вийшов, щоб поздороватися з сусідом. Чи може ви теж із Чечні, дядя Славик?

- Та не... Я з Бучі... А хлопець справді мій сусід, жага в нього до грошей... Сто способів знає, як заробити... Вчора рекламки носив, пиво продавав... Великим бізнесменом, мабуть, буде.

У вагоні картинка життя міняється щохвилини. Ніби в кіно.

Нещодавно споглядав за двома попутниками. Хлопці років по тридцять, з тюремним татуванням.

Ведуть себе вкрай нахабно. П'ють пиво, лузають насіння, кидають його під ноги. Голосно матюкаються, вживають свої жаргонні словечки.

Старий дід, який від віку, напевно, позбувся страху, робить розбитним хлопцям зауваження:

- Шо ви робите?.. Хіба ж так можна?.. Після вас же ніхто сісти не зможе, смітник

зробили... Ше й лається... Тут діти кругом... Посоромились би!

- Заткнись старий, не нявкай, бо понесуть раньше строку!

Вагон мовчить... Вмішуватися боїться... Мовчить також і спортивного вигляду молодий чоловік, який ще десять хвилин назад хвацько тикав контролеру під носа посвідчення якогось правоохоронця.

На превелику радість пасажирів хлопці з татуюванням виходять на наступній зупинці. З ними вийшов на чисте повітря дух агресії й нахабства, а дух страху ще трохи зоставався у вагоні.

Знову відволікає маленька дівчинка... З вигляду - на три роки. З бабусею. Мала говірлива - страшно! Весь час щось всім намагається розповісти. Видно, що дитина навчилася говорити й тепер її аж пре від цього неоціненного божого дару. Говорить так швидко, неначе стріляє з кулемету.

Найшлася співрозмовниця. Улєслива чужа бабуся.

Балакають:

- Скажи-но дівчинко, як тебе звати?

- Я - Настя!.. Мені вже три роки... Коли випаде сніг, а потім розтане - буде чотири. А потім, вже скоро, я піду в школу. Ось!

- Ай, яка ж ти молодчина, яка розумниця!.. А куди це ти їдеш?

- Їдемо до діда Петі... Він живе не з нами. Мама каже, що він нашу бабцю кинув, бо вона йому очі виїдає. Зараз він живе в другого діда, у Колі. А ми їм їсти веземо. Бо моя бабця діда Петю жаліє. Боїться, що ще вмере там голодний. Ось!

- А що ти сьогодні їла?

- Рисову кашу... Бабця ще сирники готувала, але ніхто не їв. Колька пішов у школу голодний, обідився на всіх, бо його покарали, йому грошей не дали. Вчора бабця винюхала, що від нього чути тютюном. А мама з татком теж не снідали... Закрилися в своїй кімнаті й кричали голосно. Мені в їхню кімнату не можна заходити. А татко прийшов вчора пізно, коли я вже спала. А мама кричала, що він знов п'яний був, і знов був у якоїсь лахудри. Я цього слова не знаю. А бабця мені не каже, що воно значить. Ось!

Бабуся дівчинки Насті не витримує такого шаленого зливу приватної інформації, хватає внучку за руку, й переходить у інший вагон.

Поїзд прибуває на кінцеву зупинку... Пасажири штовхають один одного й розбігаються потоками в різних напрямках, немов весняна вода.

За невеликий час вони стали частиною мене, а я, здається, частиною їх, бо ж все сплелось в цьому світі, перев'язалося, неначе хміль на плоті.